

ทุนทางสังคมและการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ดอยแม่สลอง

ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

Social capital Potentiality and Creative Agricultural Tourism Development: The case study of
DoiMaeSalong, Mae SalongNok Sub-district, Mae Fa Luang District, Chiang RaiProvince

นางสาวฐาปณี หุ่นโตภาพ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นายภากร เอื้อโกศิณธ์ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน ภาควิชาศิลปอาชีพ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมี 3 วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนดอยแม่สลอง และเพื่อศึกษาสถานการณ์และความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนขององค์กรภาครัฐ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว จำนวน 23 คน ผลการศึกษาพบว่า สามารถแบ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนดอยแม่สลอง ได้เป็น 3 ประเภทได้แก่ พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะสั้น และพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะยาวชุมชนดอยแม่สลองมีสภาพทุนทางสังคมที่ประกอบไปด้วย 1)ทุนมนุษย์ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำศาสนาที่เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ ทำเพื่อส่วนรวมและคนในชุมชนเองมีความรักสามัคคี มีน้ำใจต่อกัน 2)ทุนสถาบัน คือ กลุ่มองค์กรที่มีความสำคัญแก่ชุมชน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก โครงการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงแม่สลอง สหกรณ์การเกษตรแม่สลองอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน และกลุ่มพัฒนาดอยแม่สลองหรือกลุ่มปรับภูมิทัศน์ดอยแม่สลอง ซึ่งทุกกลุ่มล้วนแต่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3)ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาหัตถกรรมชนเผ่าเช่น กระเป๋าใส่ของ เครื่องประดับ ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญคือ เทศกาลไข่แดง พิธีกรรมทำประตุมูบ้าน การไหว้บรรพบุรุษหรือไหว้ศาลเจ้า ปลุกข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ได้ชิงช้า ปีใหม่ลูกช้าง 4)ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้เป็นบริเวณกว้างที่แบ่งออกเป็นป่าชุมชนและป่าเขตสงวน แม่น้ำและลำห้วย และพืชพันธุ์ผลไม้เมืองหนาวเช่น ชา กาแฟ ลิ้นจี่ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวนิยมกิจกรรมการถ่ายรูป ชิมอาหารท้องถิ่น เดินตลาดนัด และโฮมสเตย์ และคาดหวังให้ดอยแม่สลองเป็นเกษตรแบบดั้งเดิม ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ ข้อเสนอที่ได้สามารถนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ เช่น การผลิตชาสูตรโบราณ ทำหัตถกรรมจากใบชา การเรียนรู้เพาะพันธุ์พืชและผลไม้แบบภูมิปัญญาชาวบ้านหัตถกรรมจากหญ้าคา เป็นต้น

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ชุมชน, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บทนำ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้ถือเป็นอุตสาหกรรมใหญ่และเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นสินค้าหลักที่เป็นภาพลักษณ์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และส่งผลต่อการปรับตัวของเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยสามารถเห็นได้จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 2560-2564 กล่าวไว้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้งความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวและความเป็นไทย ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมายทั้งด้านทำเลที่ตั้งในการเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อัญมณีไมตรีของคนไทย โดยในปี พ.ศ. 2558 World Economic Forum: WEF ได้จัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 35 จาก 141 ประเทศทั่วโลก (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้ ยังมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวที่เติบโตและการพัฒนาต่าง ๆ นั้นถึงจะมีเพิ่มมากขึ้นแต่ในทางกลับกันยังคงมีปัญหาพื้นฐานอีกหลายประการโดยเฉพาะในด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากมีความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จึงส่งผลให้มีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา โดยในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับนี้ ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานไว้ว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทั้งนี้การที่การท่องเที่ยวเติบโตขึ้นอย่างมากมานั้นส่งผลให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป โดยรูปแบบการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปคือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้าน การเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์วิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2560-2564 โดยช่วยป้องกันการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มาจากนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นในการนำทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าและอยู่ได้ยาวนาน

หากพิจารณาถึงการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย ในปี 2556-2557 กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำนักพัฒนาเกษตรกรรม ส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำข้อมูลเชิงสถิติของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประจำปีงบประมาณ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรชาวไทยและต่างชาตินี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่า 3 เท่า (160,470 คนในปี 2556 และ 494,852 คนในปี 2557) นอกจากนี้ในปี 2559 ที่ผ่านมามีสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ประเมินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีอัตราการเติบโต 8-9% เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า 2-3% สืบเนื่องมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศที่มีเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งนโยบายของภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยคาดการณ์รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีมูลค่าประมาณ 1.38 หมื่นล้านบาท (12,000 ล้านบาทจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ และ 1,860 ล้านบาทจากนักท่องเที่ยวไทย) โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกว่า 1,215 แห่ง ประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวชุมชน 969 แห่ง แหล่ง

ท่องเที่ยวของส่วนราชการ 87 แห่ง และศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) 163 แห่ง (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์: 2559)

ดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทไร่ โดยพื้นที่บริเวณดอยแม่สลองมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณี ภาษาท้องถิ่น และความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างเป็นเอกลักษณ์เพราะยังมีชุมชนท้องถิ่นที่ยังมีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตัวเองอยู่นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ที่มีการปรับแผนยุทธศาสตร์ล่าสุดโดยการเน้นในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวเดิมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ตามแผนการพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2557-2560 อีกทั้งในวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ.2561 – 2564) ได้กำหนดให้จังหวัดเชียงรายเป็น “เมืองแห่งการค้า การลงทุน การเกษตร และการท่องเที่ยวรุ่งเรืองด้วยวัฒนธรรมล้านนา ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาทุนทางสังคมของดอยแม่สลอง โดยทุนทางสังคมยังคงความหมายของคำว่า ดั้งเดิมหรือมีอยู่แล้ว หากแต่ไม่ได้ถูกจำกัดในรูปแบบของมูลค่าทางรูปธรรมแต่ทุนทางสังคมในที่นี้คือ เป็นทุนประเภทหนึ่งที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคมหรือชุมชนอันส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือสถาบันขึ้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความ ไว้วางใจ ความเอื้ออาทรต่อกันและความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่มีความเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ คุณธรรม คุณค่า เอกลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดี (วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2548: 176-177) อีกทั้งคณะผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาท่องเที่ยวเชิงเกษตรและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปในยุคปัจจุบันที่นิยมการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสบรรยากาศจริงๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่นหรือได้โอกาสได้สัมผัสวัฒนธรรมประเพณีที่แท้จริง อีกทั้งการนำทุนทางสังคมมาประยุกต์ใช้สามารถช่วยให้การพัฒนากิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่เชิงเกษตรสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ ผ่านการต่อยอดสิ่งที่มีอยู่เดิมของชุมชนท้องถิ่นมาพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหรือสนับสนุนต่อการสร้างกิจกรรมในการท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอกอำเภอแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนดอยแม่สลองตำบลแม่สลองนอกอำเภอแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาสถานการณ์และความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอกอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

ชาติชาย ญ เชียงใหม่ (2543: 286) กล่าวว่า ทุนทางสังคม หมายถึง สถาบันทางสังคมและรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน ชนบทที่ทำหน้าที่จัดระเบียบความสัมพันธ์ ให้ความชอบธรรมแก่แบบแผนของการจัดสรร แลกเปลี่ยนทรัพยากรอันเป็นการสร้างความผสมกลมกลืนทางสังคม และลดความขัดแย้งในชุมชน อีกนัยหนึ่งทุนทางสังคม คือ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชน วิถีความสามารถในการจัดการองค์กรของประชาชน รวมทั้งประชาชน ชาวบ้านและ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2541, อ้างถึงใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2548: 41) กล่าวว่า ทูทางสังคม คือ วิธีคิดและระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ชุมชนไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้/ภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มาจำกัดการใช้ความรู้นั้น ซึ่งอาจเป็นรูปของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม

จากการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยได้สรุปถึงคำว่า ทูทางสังคม คือ สิ่งที่มีอยู่เดิมในสังคมนั้นๆไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการคิด ความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ร่วมกันภายในสังคมนั้นๆรวมไปถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้นๆ เป็นไปในทางเดียวกันหรือมองไปในทางเดียวกัน เกิดความร่วมมือกันเพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนในการจัดการสังคมนั้นๆ ไปสู่ความเข้มแข็งได้

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557: 3-4) กล่าวว่า ทูทาง สังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมโดยผ่านองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

1. ทูมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ชุมชนสังคม ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ มีจิตอาสา ได้แก่ ผู้นำทางสังคมแกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัคร ได้รับความไว้วางใจมีความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และได้ใช้ศักยภาพและคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำประโยชน์ต่อชุมชน

2. ทูสถาบัน คือ การรวมตัวของกลุ่มคนเป็นองค์กรที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่นและมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็งเป็นการรวมกลุ่มและสถาบันทางสังคมเป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนความเป็นกลุ่มก้อนทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน ตัวอย่างของทูสถาบันในชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ กลุ่มอาชีพ

3. ทูภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญา ประชาชนท้องถิ่นจนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีตประเพณีวัฒนธรรมนำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเอง ทูภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย สถาปัตยกรรม ต่างๆ เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน รวมทั้งระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึก สาธารณะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สั่งสมสืบทอดกันมาเป็นสายใยของความผูกพันเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน

4. ทูทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเช่น แม่น้ำ น้ำตก ถ้ำ ป่าเขา ของป่า ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันเป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม/เครือข่ายร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

โดยข้างต้นผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบขององค์ประกอบของทูทางสังคมของ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557: 3-4) มาเป็นแนวคิดในการทำวิจัยเนื่องจากแนวคิดนี้ได้ถูกนำไปใช้ในงานวิจัยในรูปแบบที่ใกล้เคียงกันโดยนางสาวชลดา บุญอยู่ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ทูทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำลูกเกด จังหวัดชุมพร ”

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ความหมาย ประเภท และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ได้ให้ความหมายว่า “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป”

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2557) ได้ให้ความหมายว่าหมายถึง “การเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อชมเกษตรที่ผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติที่มีทัศนียภาพสวยงามในชนบท อันเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจและสร้างสิ่งประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่ได้พบเห็น อีกทั้งเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ทางด้านเกษตร วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อชมวิถีชีวิตของเกษตรกร การทำการเกษตรในรูปแบบต่างๆซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนหย่อนใจ เรียนรู้การทำเกษตร และทำกิจกรรมต่างๆภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อีกทั้งยังเป็นการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่ามี 10 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการทำนา ที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว เช่นการใช้กระบือหรือโคไถนา การเก็บเกี่ยวและการนวดโดยใช้แรงงานคนและการประกอบอาชีพเสริมได้แก่ การเพาะเห็ด ยกยอ ตกปลา
2. รูปแบบเกษตรผสมผสานการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับผลไม้ หรือทำนาควบคู่กันไป
3. รูปแบบสวนผลไม้ ซึ่งผลไม้ของประเทศไทยที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติได้แก่มะม่วง ส้มโอ ชมพู่
4. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่กล้วยไม้ที่แปลงกุหลาบ
5. รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมผสานกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา เช่นสวนชา สวนเมี่ยง ที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
6. รูปแบบการศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยงานราชการต่างๆ ได้แก่ศูนย์ศึกษาห้วยฮ่องไคร้ในจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาหน่วยงานราชการต่างๆ เช่นการประมง กรมป่าไม้ กรมวิชาการ
7. โครงการหลวงและโครงการตามพระราชดำริ ได้แก่ โครงการหลวงดอยอินทนนท์
8. รูปแบบชุมชนเกษตรกร ได้แก่ชุมชนประมง ชุมชนชาวสวนยาง ชุมชนชาวเขา
9. รูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน ไร่บุญรอดในจังหวัดเชียงใหม่
10. รูปแบบตลาดการเกษตร ได้แก่ตลาดดำเนินสะดวกที่จังหวัดราชบุรี

นอกจากนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) จำแนกกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 6 กิจกรรมใหญ่ ได้แก่

1. การแสดงสินค้าหรือสาธิต ได้แก่ แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงามและหลากหลายชนิด เช่น กล้วยไม้
2. การให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมระยะสั้น การเข้าชมสวนเกษตร เช่น สวนไม้ผลโดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตโดยเลือกเก็บเองและทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้น กับชาวบ้าน เช่น ชีควาย นึ่งเกวียน และอื่น ๆ
3. การให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้าน เพื่อศึกษาและสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบทเกษตร
4. การอบรมให้ความรู้เกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน การแปรรูปผลผลิต
5. การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร ได้แก่ สินค้าอาหารเกษตร การแปรรูปสินค้าหัตถกรรม
6. การให้ลูกค้าธุรกิจเมื่อนักท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของเกษตรกรแล้ว อาจเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจโดยร่วมลงทุนกับเกษตรกร เช่น ร่วมกับเกษตรกรทำการผลิตเพื่อแปรรูปส่งต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

บิงค์ฮอร์สต์(Binkhorst,2006)กล่าวว่าในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นนักท่องเที่ยวจะเป็นผู้คุณค่าให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยวของตนเองจากการเลือกซื้อสินค้าและบริการซึ่งการสร้างคุณค่าให้ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมเช่นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ดังนั้น ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวแต่ละคนจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปตามภูมิหลังของแต่ละคน

ริชาร์ด(Richards,2010a)ได้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกครั้งว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนและส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

ซึ่งทั้งสองแนวคิดในเรื่องนี้มีส่วนที่กล่าวคล้ายกันและสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ร่วมกับการท่องเที่ยวอันผ่านกิจกรรมของท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะคือการใช้สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตประเพณีให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้เข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมหรือชาวท้องถิ่นนั้นๆ

Richards, 2010aกล่าวถึงลักษณะเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีคุณลักษณะเฉพาะ 6 ประการได้แก่1)เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งการพัฒนาทักษะของนักท่องเที่ยว 2)มีสินค้าหลักคือ “ทักษะและประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว” 3)เปลี่ยนจากการขายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องได้สู่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้แต่คงไว้ซึ่งประสบการณ์และทักษะสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นสินค้าทดแทนที่ทรงคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว4) เปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวันโดยที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย 5) เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่นโดยที่นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งเป็นวิถีประจำวันหรือวัฒนธรรมของชุมชน และ 6)แต่ละชุมชนมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สามารถดึงมาเป็นเอกลักษณ์และพัฒนาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและนำเสนอให้แก่ักท่องเที่ยวและเกิดประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของวัฒนธรรมในชุมชนและชุมชนจะรักษาไว้สืบต่อไป

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่

ดอยแม่สลองมีลักษณะพื้นที่ทั้งหมดตั้งอยู่บนยอดเขาสูง 5 ยอดดอยมีเทือกเขาลาดชันสลับกับแนวเขาร่องน้ำตั้งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 1,200 เมตรมีเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน 115.26 ตารางกิโลเมตร และด้วยความที่ดอยแม่สลองเป็นพื้นที่ที่ติดผืนป่าในเขตภูเขาโดยมีแหล่งน้ำที่ชาวชุมชนดอยแม่สลองนำมาใช้ได้อย่างแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างแม่น้ำแม่สลองและแม่น้ำแม่จัน นอกจากนี้ยังมีลำห้วย 10 แห่ง อ่างเก็บน้ำ 4 ฝาย 8 แห่งและแหล่งน้ำใต้ดิน 3 แห่ง โดยที่ดอยแม่สลองนั้นมีการกล่าวถึงอย่างเด่นชัดว่าริเริ่มมาจากกองกำลังทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 ที่กลายเป็นกองกำลังพลัดถิ่นจนต้องถอยร่นมาถึงเทือกดอยตุงชายแดนไทย โดยมีประชากรในพื้นที่ดอยแม่สลองรวมทั้งสิ้น 15,882 คน แบ่งออกได้เป็น 7 ชนเผ่า จีน ล่าหู่ ลีซู ลัว อาข่า เมี่ยง ไทยใหญ่ โดยอาศัยอยู่ใน 13 หมู่บ้านของพื้นที่ประกอบไปด้วยบ้านสันติคีรี บ้านอาหละ บ้านเลาสิบ บ้านธาตุ บ้านป่าคาสุขใจ บ้านกลาง บ้านอาแบ บ้านป่าคาสามัคคี บ้านพนาสวรรค์ บ้านแม่จันหลวง บ้านเจียงจาไส บ้านใหม่สันติ บ้านตงจาไส และด้วยความหลากหลายถึง 7 ชนเผ่าและมีภาษาถิ่นถึง 7 ภาษาด้วยกันอย่างภาษาจีนยูนนาน ภาษาล่าหู่ ภาษาเมี่ยง ภาษาไทใหญ่ ภาษาอาข่า ภาษาลัว ภาษาลีซู มีประเพณีและงานประจำปีที่ผสมผสานของวัฒนธรรม อีกทั้งมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เช่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชา กาแฟ ผลไม้ การปักผ้าชุดชนเผ่า

โดยการปกครองของชุมชนดอยแม่สลอง อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกและภายในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และคณะกรรมการทั้งหมด 15 คน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลอง

นอกมีการแก้ไขปัญหาต่างๆโดยใช้การประชุมทุกชุมชนในเขตตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลโดยที่ประชาชนในพื้นที่เองก็ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลนี้ และในส่วนของสภาพทางสังคมของพื้นที่ดอยแม่สลองอย่างในด้านการศึกษามีสถานศึกษาในเขตพื้นที่จำนวน 23 แห่งประกอบไปด้วยโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนสอนภาษาจีน ด้านสาธารณสุขจะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและสถานพยาบาล ด้านความปลอดภัยของพื้นที่ดอยแม่สลองนั้นจะมีสถาบันหรือองค์กรรักษาความสงบภายในตำบลคอยดูแลความเรียบร้อยอย่างกลุ่มกองร้อยทพ. 3109 หน่วยเฉพาะกิจทหารพรานที่ 31 หน่วยบริการประชาชนประจำตำบล อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร) และชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ชรบ)

ดอยแม่สลองนั้นมีระบบเศรษฐกิจที่เน้นไปทางด้านเกษตรโดยประชาชนในพื้นที่มักประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางเกษตรที่สำคัญได้แก่ ชา กาแฟ เซอร์ดีดอย ข้าว ข้าวโพด โดยที่คนในชุมชนนั้นจะประกอบอาชีพการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 75 ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีการเลี้ยงไก่และสุกรไว้บริโภคและจำหน่ายเกือบทุกหมู่บ้านทั้งเพื่อบริโภคและจำหน่ายและเป็นองค์ประกอบเวลาว่างงานประเพณี อาชีพค้าขายร้อยละ 5 ของและอาชีพรับจ้างและอื่นๆร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษารั้งนี้เป็บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาศัยที่ตำบลแม่สลองนอก จังหวัดเชียงรายแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนขององค์กรภาครัฐผู้ประกอบกิจการ และนักท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ดอยแม่สลอง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากหนังสือ ตำรา เอกสาร ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

1. การสังเกต (Observation) โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการตั้งข้อสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในการสำรวจสภาพทั่วไปของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวิถีชีวิตของชุมชนของชาวบ้าน

2. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interview) ใช้แนวคำถามมีเนื้อหาที่ครอบคลุมทุนทางสังคมของชุมชน โดยสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนขององค์กรภาครัฐและนักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคำถาม Semi-Structural Interview ในเรื่องทุนทางสังคม สมุดบันทึกภาคสนาม แบบสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Check-list) ที่พัฒนามาจากแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกรมการท่องเที่ยว แบบสังเกตรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Check-list) กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หนังสือ เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลหลังจากที่ได้เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบหลายทางหรือแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยแบ่งเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ การสังเกตและการสัมภาษณ์จะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลโดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยทำการถอดเทปบันทึกเสียงในการสนทนาแต่ละครั้งแบบคำต่อคำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันผ่านการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction Analysis) เพื่อเชื่อมโยงแนวคิดต่างๆตามวัตถุประสงค์การศึกษาและสร้างข้อสรุปเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมและการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: คอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่มจำนวนทั้งสิ้น 16 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

กลุ่มสัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
A	นาย ก1	รองนายกอบต.ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านธาตุหมู่ที่ 4	12 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ก2	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านธาตุหมู่ที่ 4	
	นาง ก3	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านธาตุหมู่ที่ 4	
B	นาย ข1	นักวิชาการ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง	13 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ข2	เจ้าหน้าที่ประจำโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง	
C	นาย ก4	ผู้ใหญ่บ้านอําเภหมู่ที่ 7	12 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ค1	ประธานกลุ่มผักโครงการขยายผลแม่สลอง	13 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาง ค2	เจ้าของสวนเกษตรหมู่บ้านสันติคีรีหมู่ที่ 1	13 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ค3	ผู้จัดการไร้ชา 101	14 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ค4	เจ้าของไร้ชาหงษ์ฟูและรองประธานกลุ่มพัฒนาคอกแม่สลอง	14 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นางสาว ค5	เจ้าของไร้ชาวังพุดตาล	15 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ก5	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 และกำนันคอกแม่สลอง	16 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ข3	เลขานุการนายกอบต.	16 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ข4	นายกอบต.	16 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นาย ก6	ผู้ใหญ่บ้านแม่เตี้อหมู่ที่ 10	17 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	นางสาว ค6	เจ้าของไร้ชาและรีสอร์ทหงษ์ฟู	18 มิถุนายน พ.ศ. 2560
	A = สัมภาษณ์กลุ่มบ้านธาตุหมู่ที่ 4		ผู้ให้สัมภาษณ์หมวด ก = ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน
B = สัมภาษณ์กลุ่มโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง		ผู้ให้สัมภาษณ์หมวด ข = ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนขององค์กรภาครัฐ	
C = สัมภาษณ์รายบุคคล		ผู้ให้สัมภาษณ์หมวด ค = ผู้ประกอบการ	

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผลการวิจัยพบว่าพื้นที่ชุมชนคอยแม่สลองนั้นมีพื้นที่แหล่งเกษตรกรรมของชาวบ้านในชุมชนที่หลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ชา ทำไร่กาแฟ สวนเกษตรแบบผสมผสาน หรือการเลี้ยงสัตว์ประเภทไก่กระดุกดำและหมูดำ กระจายอยู่ในในพื้นที่ทั้งแหล่งเกษตรที่มีการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปเรื่อยร้อยหรือแหล่งเกษตรของชาวบ้านโดยผลจากการศึกษาสามารถแบ่งพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกมาเป็น 3 ระดับและจากการจัดหมวดหมู่ในครั้งนี้มีแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกประเมิน 13 แห่ง ที่ถูกกระจายอยู่ในทั้ง 3 หมวด นั้นคือ 1.พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว 2.พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่พร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนา และ 3.พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะยาว

โดยที่กลุ่มแรกนั้นที่กล่าวว่าพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวแล้วนั้นจะประกอบไปด้วย ไร่ชา ร้านน้ำชาและรีสอร์ทห่งษ์ฟูไร่ชา ร้านน้ำชา รีสอร์ทและร้านอาหารวังพุดตาลไร่ชา ร้านน้ำชาและโรงงาน 101และภูมินิยมฟาร์ม เพราะเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาอย่างในหลายด้านทั้งในด้านกายภาพของพื้นที่ที่มีการบำรุงรักษาพื้นที่ให้มีความสะอาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างการทำเส้นทางหรือป้ายบอกทางในการเข้าถึงการบริการสำหรับนักท่องเที่ยวรวมทั้งจุดนั่งพัก ห้องน้ำ หรือด้านอาหารเพื่ออำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวเองและมักจะมีป้ายแสดงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เกษตรหรือผลิตภัณฑ์เชิงเกษตรของตนเอง อีกทั้งยังมีคนพื้นที่ของชุมชนคอยแม่สลองเองที่คอยเป็นผู้ความรู้ในเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของตนเองคอยแนะนำหรือสามารถตอบข้อซักถามถึงการทำกิจกรรมโดยที่จุดเด่นอีกอย่างของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้คือกิจกรรมที่มีหลากหลายซึ่งหากเป็นในไร่ชาที่นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสการรวมกิจกรรมระยะสั้นอย่างการเก็บใบชา ความรู้เรื่องสภาพพันธุ์ของชาหรือการสนับสนุนสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางเกษตรทั้งชา ทั้งผลไม้อบแห้งต่างๆ อย่างเชอร์รี่ บัวชาทุเรียน หรือการชมการสาธิตวิธีการเก็บชาหรือการชงชา

สำหรับในกลุ่มพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะสั้น คือ ไร่นางเหยียงซุน แซ่ลีและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงแม่สลอง ในกลุ่มนี้กล่าวได้ว่ามีการดูแลรักษาพื้นที่ของตนเองในส่วนของด้านกายภาพอย่างความสะอาดและพิถีพิถันที่อยู่ภายในพื้นที่ของตนเองเนื่องจากมีการใช้ประโยชน์โดยตรงจากผลผลิตทางเกษตรในการดำรงชีวิต เช่น การส่งผลผลิตไปจำหน่ายแต่ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานนั้นไม่ว่าจะเป็นเส้นทางคมนาคมหรือป้ายบอกทางนั้นยังต้องมีการพัฒนาเพิ่มเติมรวมถึงด้านบริการนักท่องเที่ยวในส่วนของการเพิ่มห้องน้ำที่ถูกสุขอนามัยและเรื่องของอาหารหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพื้นที่ของตนเองมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เสริม แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวมักจะได้ความรู้แบบโดยตรงจากเจ้าของพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้เจ้าของพื้นที่มักมีการดูแลเองรวมถึงดูแลนักท่องเที่ยวที่แวะเวียนเข้าไป แต่ในทางกลับกันกิจกรรมในพื้นที่เหล่านี้สามารถทำได้หลายอย่าง ทั้งการแสดงหรือสาธิตการเก็บ ปลอก หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ของตนซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่สามารถให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมระยะสั้นได้ด้วยควบคู่ไปกับการให้ความรู้ในด้านต่างๆ แต่ต้องพัฒนาในเรื่องของขั้นตอนและอุปกรณ์ที่ต้องให้บริการนักท่องเที่ยว

โดยในกลุ่มสุดท้ายคือพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะยาวประกอบไปด้วย หมู่บ้านอาแบ หมู่ที่ 7 หมู่บ้านธาตุ หมู่ที่ 4 หมู่บ้านแม่จันทลวง-แม่เตอ หมู่ที่ 10 ไร่กาแฟ หมู่บ้านพนาสวรรค์ หมู่ที่ 9 และไร่อาเคอะ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กระจายอยู่ตามหมู่บ้านที่ค่อนข้างไกลจะส่วนตรงพื้นที่ใจกลางของคอยแม่สลองและถึงแม้ว่าพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านจะมีการดูแลแต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมเนื่องจากด้วยขนาดของพื้นที่และกำลังคนในการดูแลอีกทั้งการคมนาคมที่เป็นอุปสรรคเนื่องจากเป็นพื้นที่ภูเขา

ที่คิดเดียวและสูงชันเป็นปัญหาต่อการสัญจรของทั้งคนในหมู่บ้านและนักท่องเที่ยว ส่วนด้านการบริการนักท่องเที่ยวอย่างที่นั่ง ห้องน้ำ อาหารหรือการให้ความรู้ยังคงไม่พร้อม อย่างไรก็ตามการให้ข้อมูลและการสื่อสารอาจจะประสบปัญหาในบางครั้งเนื่องจากเจ้าของที่บางคนก็เป็นคนเก่าแก่ของชนเผ่าทำให้การสื่อสารภาษาไทยอาจเป็นปัญหา แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติก็ยังคงแวะเวียนเข้าไปเพราะถึงแม้กิจกรรมอาจไม่ได้มากมายอะไรแต่นักท่องเที่ยวก็จะได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านแบบจริงๆ

ทุนทางสังคมในชุมชน

ทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนเพราะการที่ชุมชนนั้นมีทุนมนุษย์ย่อมหมายถึงแรงขับเคลื่อนชุมชนให้มีโอกาสในการพัฒนา ด้วยความที่ชุมชนดอยแม่สลองเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่และมีการกระจายตัวทั่วทั้งดอยทำให้ในแต่ละหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านโดยที่คนท้องถื่นจะเรียกว่าพ่อหลวงหรือแม่หลวงที่ชาวบ้านต่างก็ไว้ใจและเชื่อใจในความสามารถและมักจะเป็นตัวกลางในการประสานงานกับกำนันหรือทางองค์การบริหารส่วนตำบลในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเล็กใหญ่แค่ไหนโดยที่ไม่ได้แค่มองในเรื่องของปากท้องอย่างเดียวแต่ความปลอดภัยในชุมชนจากทั้งคนหรือสิ่งแวดล้อมก็ยังเป็นเรื่องที่ต้องดูแลเช่นเดียวกันนอกจากนี้ชุมชนดอยแม่สลองยังมีผู้นำทางศาสนาหรืออาบอจุนมาที่เป็นผู้นำในทางด้านของจิตวิญญาณของชนเผ่าอาข่าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีอีกด้วย แต่ไม่ว่าชุมชนดอยแม่สลองจะมีความหลากหลายทางเชื้อพันธุ์อย่างไรก็ตามภายในชุมชนก็จะใช้ระบบประชาธิปไตยในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา ร่วมกัน มีระบบความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามัคคีกัน เพราะเมื่อมีการทำงานที่เป็นของชุมชนชาวบ้านจะช่วยเหลือกันตามความสามารถเท่าที่ตนเองทำได้อีกทั้งคนในชุมชนยังคอยสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างคนในชุมชนเองที่มีกิจการของตนเองจะสนับสนุนผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“ตอนนี้อยู่กำลังทำอยู่คือนำผลผลิตของชาวบ้านนำมาแปรรูปผลิตสินค้าในการขายครับ อย่างที่เห็นสินค้าทุกตัวของเราจะมีการแปรรูปดอยแม่สลองบ้าง เซอร์รี่ดอย ลูกไหน บัวยั้งและข้าวหอมก็มีชาวบ้านขึ้นมาส่งให้เราและเราก็นำมาแปรรูปเอง”

(นายค3, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2560)

หรือแม้กระทั่งการเสียสละตัวเองในการคอยเป็นผู้ดูแลประชาชนในพื้นที่ดอยแม่สลอง โดยการไปเป็นอาสาสมัครดูแลของหมู่บ้านทั้งอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน(อปพร.) และชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน(ชรบ.) ซึ่งทั้งส่วนนี้จะมีคอยช่วยตรวจตราความปลอดภัยของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“ด้านความปลอดภัยต่างๆเนี่ย แต่นักท่องเที่ยวบนดอยแม่สลองของเราเนี่ยได้รับการดูแลอย่างดีนะครับ แม่สลองก็ถือว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็งนะครับเนอะ ซึ่งเราจะมีพี่น้องชรบ.ก็ดี อภปร.จากอบต.ก็ดี แล้วก็มีการพรานนะครับ มีตำรวจและตู้ตำรวจอยู่นะครับ ซึ่งด้านนี้ก็ไม่น่าจะมีปัญหานะครับ”

(นาย ข3, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2560)

ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทุนมนุษย์ การที่ชุมชนมีผู้นำที่เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถทำเพื่อส่วนรวมหรือคนในชุมชนเองมีความรักสามัคคี มีน้ำใจต่อกัน มีความสัมพันธ์ที่ดี ย่อมเป็นพลังขับเคลื่อนที่ดีที่จะนำทางให้ชุมชนเรานั้นสามารถพัฒนาตนเองให้เกิดความเข้มแข็งทั้งภายในและสามารถเป็นกลายเป็นแรงผลักดันสู่ภายนอก

ทุนสถาบัน

ทุนสถาบันเป็นเรื่องของคนในชุมชนที่มีศรัทธา เชื่อมมั่นและมีจิตสำนึกร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็งเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนโดยกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนโดยแม่สองส่วนใหญ่เกิดมาจากการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่เองเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันและรับผลประโยชน์ร่วมกัน

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สองนอก จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านและคอยประสานงานจากเบื้องบนกับผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการในการพัฒนาชุมชน โดยปัจจุบันมีนโยบาย 6 ประเด็นหลักคือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านการเมืองการบริหาร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทางด้านเศรษฐกิจจะมุ่งสร้างรายได้ให้ชาวบ้านโดยเน้นไปทางด้านอาชีพเกษตรกรรมเพราะส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมีพื้นที่อยู่แล้วโดยการเสนอให้หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือในชุมชนในการแก้ไขปัญหาในจุดนี้ ทำให้มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่าง โครงการหลวงและกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“อันนี้เกิดจากความต้องการของพี่น้องประชาชนในเรื่องของการพัฒนาด้านอาชีพเอง ชุมชนต้องการ อบต. ก็เลยเสนอไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงโครงการหลวงต่างๆ ให้มาทำให้มาช่วยเสริมอาชีพเสริมรายได้ อย่างช่วงนี้ก็นักท่องเที่ยวก็ไม่ค่อยมี อาชีพไม่เกิดก็ให้ทำพวกเกษตรไป ปลูกผักในโรงเรือนไป”

(นาย ข4, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2560)

2. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงแม่สองมีหน้าที่หลักคือคอยช่วยเหลือสนับสนุนชาวบ้านที่มีปัญหาในการทำเกษตรและผู้ที่ยากเปลี่ยนการปลูกอะไรใหม่ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง โดยเจ้าหน้าที่จะช่วยคอยให้คำแนะนำและตรวจลงพื้นที่ไร่ของชาวบ้านว่าสามารถปลูกอะไรเพิ่มได้เพื่อสร้างรายได้ โดยการปลูกเบบี๋ฮ่องเต้ เบบี๋คอสในโรงเรือนซึ่งในปัจจุบันที่กระจายตัวตามหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นแทนพืชท้องถิ่นเพราะเป็นการเพิ่มรายได้และปรับหน้าดินโดยชาวบ้านที่สนใจเจ้าหน้าที่จะคอยให้คำแนะนำและแจกเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ต้นกล้าต่างๆ รวมถึงค่าก่อสร้างโรงเรือนพลาสติกเริ่มแรกโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเลย อีกทั้งโครงการหลวงยังช่วยเหลือในเรื่องของการรับประกันราคาผลผลิตเพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้และมีทุนพอในการไปลงทุนทำแปลงเกษตรต่อไป

3. สหกรณ์การเกษตรแม่สองดำเนินการภายใต้ชาวบ้านในพื้นที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านที่ทำเกษตรกรรมในเรื่องของทุนในการทำเกษตร โดยสามารถกู้ยืมได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเพราะมีทางกรมการเกษตรคอยให้ความช่วยเหลือเรื่องเงินทุนอยู่เพียงแค่นี้โครงการแก่สหกรณ์ นอกจากนั้นยังมีการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการสร้างรายได้ เช่น ให้ชาวบ้านนำผลผลิตของตนไปออกบูธขายบ้าง

4. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) คอยช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ในพื้นที่รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา มีทั้งในเรื่องด้านความปลอดภัย คอยสอดส่องความเรียบร้อยเช่น โจรสยามของยามดึก อุบัติเหตุที่เกิดจากธรรมชาติอย่างต้นไม้ล้มทับ โดยทุกคนในกลุ่มล้วนแต่เป็นอาสาสมัครจากคนในพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ด้านความปลอดภัยต่างๆ เนี่ยแต่นักท่องเที่ยวบนดอยแม่สองของเราเนี่ยได้รับการดูแลอย่างดีนะครับ แม่สองก็ถือว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็งนะครับเนอะ ซึ่งเราจะมีพี่น้องชรบ. ก็ดี อปพร. จากอบต. ก็ดี แล้วก็มีการพหรานนะครับ มีตำรวจและตู้ตำรวจอยู่นะครับ ซึ่งด้านนี้ก็ไม่น่าจะมีปัญหานะครับ”

(นาย ข3, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2560)

5. กลุ่มพัฒนาดอยแม่สลองหรือกลุ่มปรับภูมิทัศน์ดอยแม่สลอง เป็นกลุ่มเอกชนที่เริ่มมาจากชาวบ้านที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาชุมชนเหมือนกันมารวมตัวและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน โดยในปัจจุบันเน้นในเรื่องของการปรับภูมิทัศน์ดอยแม่สลองให้ดูร่มรื่น มีธรรมชาติล้อมรอบซึ่งเป็นการเพิ่มภาพลักษณ์ที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“เป็นกลุ่มของเอกชนเลยคะของคนในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและก็เพื่อภาพลักษณ์ของดอยแม่สลองเองอย่างล่าสุดที่เพิ่งปลูกไปก็ปลูกดอกราชพฤกษ์และก็พวกชมพูพันธุ์ทิพย์ที่สามารถออกได้ที่ไม่ใช่หน้าท่องเที่ยวก็ดี บางอย่างออกช่วงหน้าร้อนที่เป็นหน้า low อาจจะไม่ค่อยมีอะไรให้ลูกค้าได้ดู”

(นางสาว ค5, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2560)

6. กลุ่มคนรักแม่สลอง เป็นกลุ่มเอกชนที่เกิดจากคนในชุมชนได้มีโอกาสไปทำงานต่างถิ่นเมื่อพอมีฐานะจึงรวมตัวกันคอยช่วยเหลือพี่น้องชาวดอยแม่สลองส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆมาคอยช่วยเหลือเรื่องการศึกษาของเด็กเล็กที่สำหรับบ้านที่มีฐานะยากจนไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรหลานได้ รวมถึงผู้สูงอายุที่ชราภาพแล้ว ไม่สามารถทำอาชีพเลี้ยงดูตัวเองก็มีเงินสนับสนุนให้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“สนับสนุนทุนการศึกษาของเด็ก สมมติไปเรียนภาษาจีนพอบ้านยากจนแบบนี้เขาจะช่วยจ่ายค่าเล่าเรียนตรงนี้ให้แล้วก็ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่มีคนดูแลแบบนี้เขาก็จะให้ประมาณ 500-600 ต่อเดือนหนึ่งในส่วนพวกนี้”

(นายก5, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2560)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนดอยแม่สลองมีทุนสถาบันที่ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเป็นกลุ่มเอกชนที่ชาวบ้านได้จัดตั้งขึ้นมาเอง ทุกกลุ่มล้วนแต่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประสานงานกันภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข มีการส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ และเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นและอยู่ได้ด้วยตนเอง

ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม

ดอยแม่สลองนั้นจัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีทุนทางด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมอย่างหลากหลายเนื่องจากความหลากหลายของเชื้อชาติที่ประกอบไปด้วยถึง 7 ชนเผ่ากระจายตัวผสมผสานอยู่ทั่วทั้ง 13 หมู่บ้านโดยการแสดงออกมาในด้านของภูมิปัญญาคือการทำพวกหัตถกรรมชนเผ่าอย่างกระเป่าใส่ของ เครื่องประดับและการแต่งกายชุดประจำเผ่าของตัวเองเพียงแต่การแต่งแบบเต็มยศนั้นอาจจะน้อยลงตามการพัฒนาที่เพิ่มขึ้น ซึ่งชนเผ่าหนึ่งที่ยังคงมีวิถีชีวิตที่ใกล้เคียงกับอดีตนั้นคืออาข่าเพราะการใช้ชีวิตของชาวอาข่าในชุมชนดอยแม่สลองนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะในเรื่องของบ้านเพราะบ้านของชาวอาข่าเดิมนั้นจะสร้างมาจากหญ้าคาเองทั้งสิ้น หากแต่ในปัจจุบันอาจมีการผสมผสานไปกับอิฐกับปูนไปบ้างเพราะความเจริญที่พัฒนาขึ้น โดยในส่วนของประเพณีถ้าชาวจีนยูนนานก็จะเป็นไปในทางเดียวกับชาวจีนทั่วไปอย่างตรุษจีน แต่ในส่วนของประเพณีชนเผ่าที่น่าสนใจอย่างพิธีกรรมทำประตูหมู่บ้าน นั่นก็คือประเพณีแบบฉบับดั้งเดิมนั่นเองโดยที่ในทุกๆปีนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านจะมีการช่วยเหลือกันในการบูรณะซ่อมแซมประตูที่สำคัญของชนเผ่าซึ่งจะทำปีละครั้ง หรือประเพณีสร้างศาลาถวายในป่าเพื่อทำการไหว้ศาลเจ้าขอมาและขอให้การทำเกษตรของพวกเขาเป็นไปด้วยดีเทศกาลปีใหม่ไชน่แดงเป็นการเอาวัตถุ癖ในหมู่บ้านตนเองมาทาสีเพื่อแจกจ่ายถือเป็นการฉลองกันในช่วงเทศกาลปีใหม่ ส่วนประเพณีไล่ชิงช้า ประเพณีการตีลูกข่างนั้นจะเป็นประเพณีที่เน้นช่วงวัยรุ่นซะมากกว่า อย่างการไล่ชิงช้าก็จะเป็นการเล่นของผู้หญิงในหมู่บ้าน ส่วนการตีลูกข่างหมายถึงการบ่งบอกอายุของผู้ชายที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่

นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมการกินข้าวใหม่เป็นการสืบทอดมาจากประเพณีการปลูกข้าวใหม่ที่ปลูกในช่วงแรกของการเกษตรซึ่งจะทำในช่วงพฤษภาคม ข้าวชุดนั้นจะถือเป็นข้าวใหม่ของฤดูกาลชุมชนคอยแม่สลองก็จะมีการเฉลิมฉลองกัน โดยผู้ที่ทำพิธีกรรมก็ต้องเป็นผู้นำทางศาสนา นอกจากนี้ชุมชนคอยแม่สลองยังมีการจัดงานเทศกาลร่วมกันทั้งคอยในช่วงปลายปีคืองานชิมชาชากระบานดอกไม้งาม ซึ่งภายในงานจะมีการรวมตัวของทุกคนเผ่า มีการแสดงชนเผ่า มีการขายผลิตภัณฑ์ของชนเผ่าทั้งผลิตภัณฑ์ทางเกษตรอย่างพวกราช กากาแฟ ผัก ผลไม้ต่างๆ ไวน์ทั้งปกติและไวน์อุ่นหรือหัตถกรรมชนเผ่าต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“แต่ช่วงปีใหม่สากลนะครับเราก็จะมีงานชิมชาซึ่งอบต.เราจะได้จัดขึ้นเป็นการโปรโมตสินค้าทางการเกษตรด้วย เป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมแต่ละชนเผ่าด้วย ก็จะมีบางแบบชนเผ่าดั้งเดิมนะครับจัดตั้งให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาชม แล้วก็มีการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวเข้ามาได้ชมด้วยนะครับ”

(นาย ข3, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2560)

สำหรับความเชื่ออย่างการผ่านประตูผี ซึ่งชาวอาข่าแต่อย่างหมู่ที่ 7 คือประตูที่ผ่านได้เฉพาะคนที่ตายเท่านั้นแต่หมู่ที่ 10 ที่เป็นชาวอาข่าเหมือนกันเริ่มนำเอาแนวคิดใหม่ๆตามโลกที่พัฒนาความเจริญเพิ่มมากขึ้นทำให้ประตูนี้เป็นประตูหมู่บ้านแทนทั้งคนเป็นและคนตายสามารถผ่านได้นอกจากนี้ในเรื่องของปฏิทินเกษตรที่ระบุสัตว์แต่ละตัวที่ต่างออกไปเพื่อแนะนำเกษตรกรซึ่งเป็นความเชื่อในเชิงเกษตรไม่อย่างนั้นพืชผลทางการเกษตรอาจประสบปัญหาอย่างวันเพาะ ห้ามทำอะไรข้าว เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภายในชุมชนคอยแม่สลองมีทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้เกิดการผสมผสานกัน แต่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ สามารถอยู่ในวัฒนธรรมของกันและกันเข้าใจซึ่งกันละกัน ตลอดมีหลักค่านิยมความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมอันเป็นความเชื่อส่วนบุคคล

ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

พื้นที่คอยแม่สลองนั้นแบ่งออกเป็นป่าเขตชุมชนคือ ป่าที่คนในชุมชนสามารถเข้ามาทำกินได้โดยไม่ทำลายธรรมชาติและป่าเขตสงวนคือป่าที่ห้ามบุกรุกเข้าไปทำกินเลยมีฉะนั้นจะถือว่าเป็นผืนดินหมายแต่เดิมชุมชนคอยแม่สลองประสบปัญหาในเรื่องของการเผาป่าเป็นอย่างมาก เนื่องจากง่ายต่อการจัดการพื้นที่ของเกษตรกรทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงคือ หนาดินเสีย ไฟลุกลามและเกิดมลพิษทางอากาศเป็นผลให้เกิดความเดือนร้อนแผ่ขยายเป็นวงกว้างทางชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ เลยช่วยกันรณรงค์รวมถึงออกกฎเพื่อลดปัญหาการเผาป่าเช่น การทำแนวกันไฟหรือถ้าต้องการเผาให้เผาพร้อมกันเป็นกลุ่มๆ ซึ่งชาวบ้านทุกคนก็ต่างร่วมไม้ร่วมมือกันจนปัญหานี้เริ่มทุเลาลงและล่าสุดในปีนี้ได้รับรางวัลชุมชนที่ไม่มีเผาป่าเป็นอันดับที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“คือเค้าตั้งกฎตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 100 วัน ห้ามเผาเด็ดขาดทุกชนิดจะขยะก็ไม่ได้ถ้าวันขึ้นนี้จะจับเลย”

(นาย ก1, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ภายในคอยแม่สลองเองมีแหล่งน้ำทั้งแม่น้ำและลำห้วย โดยส่วนใหญ่ชุมชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติเพื่อมาอุปโภคบริโภคในครัวเรือนรวมถึงการทำเกษตรกรรมเรียกกันว่าประปาภูเขา และด้วยสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของคอยแม่สลองทำให้มีจุดเด่นในเรื่องของการปลูกพืชพันธุ์ผลไม้ที่สามารถขึ้นได้ดีโดยเฉพาะบนที่สูงและมีภูมิอากาศหนาวเย็นทำให้ในปัจจุบันนี้จึงมีพืชพันธุ์ผลไม้หลากหลายเช่น ชา กาแฟ ลิ้นจี่ เชอร์รี่ สโตเบอร์รี่ รวมถึงเบบี๋คอสเบบี้ฮ่องเต้

ผักตระกูลสลัดด้วยที่เพิ่งเข้ามาใหม่ที่ทดแทนการปลูกข้าวโพด และผลผลิตทางการเกษตรที่แตกต่างจากที่อื่นๆ ก็มีการนำมาแปรรูปและประยุกต์รวมกับวัฒนธรรมอาหารให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เช่น ยาใบชาสด หมูทอดใบชาอยู่หลง เป็นผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเข้ามาลองชิมและซื้อของกลับไปฝากที่บ้าน ทำให้ชาวบ้านสามารถนำประโยชน์จากจุดนี้เพื่อใช้เองภายในครัวเรือนและหาเลี้ยงชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“คอยแม่สลองนี้จะแตกต่างจากตำบลอื่นคือมีพืชผลทางเกษตรอย่างชา กาแฟเนอะและผลไม้เมืองหนาว ผักเมืองหนาวปลอดสารพิษต่างๆ”

(นายข3, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2560)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนเองมีทุนทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน สามารถสร้างชื่อเสียงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ ซึ่งชุมชนเองก็มีการอนุรักษ์ไว้ด้วยเช่นกันเพื่อที่จะสามารถมีทรัพยากรใช้ได้อย่างยั่งยืนส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังให้มีกินมีใช้ได้

สถานการณ์และความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวมักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ที่คนนิยมเดินทางกันมักจะเป็นช่วงเทศกาลหรือวันหยุดยาวหรืออยู่ในช่วงปลายปีและต้นปีนั่นเองโดยที่เหตุผลหลักๆที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือธรรมชาตินั้นอันเนื่องมาจากบรรยากาศที่ดีได้สัมผัสกับธรรมชาติไม่ว่าจะไร่ชา กาแฟ สวนเกษตร หรือการทำเกษตรแบบอื่นๆช่วยให้ผ่อนคลายจากการทำงานหรือความเครียดได้อีกทั้งทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้เรียนรู้ถึงเสน่ห์วิถีการทำเกษตรของชาวบ้านและวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่างๆซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“น้ำชอบธรรมชาติ และที่นี้ก็ธรรมชาติเยอะอยู่นะนี่ก็อากาศเย็นเกือบทั้งวันเลย มาเที่ยวอากาศแบบนี้สบายจริงๆอีกอย่างได้เห็นพวกวิถีชีวิตชาวบ้านของที่นี่ วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆด้วย มันก็เป็นเสน่ห์อะนะ ทั้งธรรมชาติทั้งวิถีชีวิต มันก็จะเห็นตามแหล่งธรรมชาติที่มีอะแหละ”

(นักท่องเที่ยว ข, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2560)

ซึ่งจุดเด่นของคอยแม่สลองนั้นคือด้านสภาพอากาศที่ไม่ร้อนจัดละความสงบของพื้นที่อีกทั้งและเรื่องของไร่ชาที่เป็นหลักเพราะฉะนั้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการดูพวกไร่ชา ชงชา ชิมชา การเก็บชาจากคนท้องถิ่นหรือการเก็บเกี่ยวความรู้เรื่องชาจากคนท้องถิ่น และกิจกรรมส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวนิยมจะเป็นการถ่ายรูป ชิมอาหารท้องถิ่นต่างๆ อย่างเช่นหมูทอดใบชา หรือยาใบชาของชาวจีนยูนนาน หรือการเดินทางตลาดนัดที่มีการขายของๆชาวบ้านชมพวกหัตถกรรมท้องถิ่นอย่างเสื้อผ้าของใช้หรือประเภทเครื่องเงินที่มาทำเป็นเครื่องประดับของชนเผ่าที่สวยงามแปลกตาเพราะส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวต้องมีการซื้อของฝากอย่างของกินหรือของที่ระลึกถึงสถานที่นั้นๆโดยสิ่งที่ขึ้นชื่อของคอยแม่สลองก็คือชา นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีโอกาสในการสัมผัสกับบรรยากาศการนอนโฮมสเตย์ของชาวบ้านหรือทานอาหารที่ได้มาจากวัตถุดิบของไร่แบบสดๆเพื่อให้ได้มาความเต็มอิ่มในการสัมผัสกับบรรยากาศแบบท้องถิ่นแท้ๆซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“ก็อยากค่ะ ขาดไม่ได้จริงๆ พวกขนมท้องถิ่นแปลกๆ ของที่ระลึกแบบที่มันใช้งานได้จริงอย่างพวกกระเป๋า ถุงผ้า คือเวลาเราไปที่วอเนอะเราก็อยากได้พวกของที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่นนั้นๆ เช่นที่ดอย เค้าเด่นเรื่องชาไข่มุกแล้วก็ต้องเป็นพวกผลิตภัณฑ์ที่มาจากพวกเขาอะคะ”

(นักท่องเที่ยว ก, สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2560)

ในส่วนของความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจะอยู่ในรูปแบบของการลงพื้นที่จริง ทำเอง ปลูกเองและนำมาประกอบอาหารเอง การเรียนรู้การทำเกษตรกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอย่างการได้ชมการสาธิตการเก็บเกี่ยวแบบฉบับวิถีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือกิจกรรมการชงชาเนื่องจากดอยแม่สลองมีผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับความนิยมก็คือชา นักท่องเที่ยวสามารถชิมชาและดูการสาธิตการชงชาได้ โดยถ้ามีการเปิดให้ทำกิจกรรมการชงชาแบบจริงจัง มีผู้ให้ความรู้ที่ถูกต้อง มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามด้วยความพัฒนาของเทคโนโลยีที่มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ทำให้คนเราโยกหาความเรียบง่ายแบบเดิมๆ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวบนดอยแม่สลองส่วนใหญ่มีความชื่นชอบในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบดั้งเดิมมากกว่าเกษตรแบบใหม่ เพราะสามารถเข้าถึงตัวเกษตรกรได้มากกว่าหรือเปิดโอกาสในการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ ของเขา และได้โอกาสในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป

ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวแม่สลองต้องการให้ชุมชนพัฒนาต่อไปในอนาคตนั้นคือการที่มีคนมาดูแลจัดการให้ชุมชนยังมีวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมคงเดิม ไม่ให้มันเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและสร้างจุดเด่นออกมาเพื่อดึงดูดคนให้เข้ามาท่องเที่ยวเช่น ในเรื่องวัฒนธรรมอาหารอยากให้ดึงออกมาและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรับประทานได้ รวมถึงอยากให้ประชาสัมพันธ์มากขึ้น เวลามีกิจกรรมอะไรจะได้ทราบและสามารถเดินทางเข้าไปทำกิจกรรมนั้นได้ทันเวลา

สรุปผลการศึกษา

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการศึกษาสามารถแบ่งพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการจัดหมวดหมู่แหล่งประเมิน 13 แห่งออกมาเป็น 3 ระดับ คือ 1.พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย ไร่ชา ไร่ชา น้ำชาและรีสอร์ทหงษ์ผู้ ไร่ชา ไร่ชา น้ำชา รีสอร์ทและร้านอาหารวังพุดตาล ไร่ชา ไร่ชา น้ำชาและโรงงาน 101 และภูมินิยามฟาร์มซึ่งเป็นสวนเกษตรแบบผสมผสานทั้งผักและผลไม้ 2.พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่พร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย สวนนางเหียงขุน แซ่ลี (สวนเกษตรผสมผสาน) และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงแม่สลอง (แปรงเรียนรู้การปรับระบบการผลิตทางเกษตรบนพื้นที่สูง) 3.พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะยาว ซึ่งในกลุ่มนี้นั้นจะประกอบไปด้วย หมู่บ้านอาแบหมูที่ 7 (ปศุสัตว์หมูดำและไร่ข้าว, ไร่ข้าวโพด) หมู่บ้านธาตุหมูที่ 4 (ปศุสัตว์ไก่กระดุกดำและสวนเกษตรผสมผสาน) หมู่บ้านแม่จันทรงแม่เตอหมูที่ 10 (ไร่กาแฟ) หมู่บ้านพนาสวรรค์หมูที่ 9 (ไร่กาแฟ) และไร่อาเคอะ ดอยแม่สลองจึงสามารถส่งเสริมตัวเองให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เนื่องจากมี พื้นที่หลากหลายและนักท่องเที่ยวก็สามารถเข้ามาเรียนรู้วิถีการเกษตร วิธีการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นอีกทั้งยังสามารถเรียนรู้วิถีการแปรรูปผลิตภัณฑ์และนักท่องเที่ยวยังมีโอกาสในการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นการส่งเสริมรายได้

ทุนทางสังคมในชุมชน

ทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์ที่สำคัญของชุมชนดอยแม่สลองคือ ผู้ใหญ่บ้านหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าแม่หลวงหรือพ่อหลวงรวมถึง คณะกรรมการและกำนันดอยแม่สลองที่เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเชื่อใจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหา ภายในหมู่บ้านรวมถึงการเสนอแนวคิดเพื่อพัฒนาและยื่นขอขออนุญาตพัฒนาหมู่บ้านโดยทำการติดต่อประสานงานกับ หน่วยงานและภายในชุมชนยังมีผู้นำทางศาสนาที่คอยให้คำปรึกษาในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆพร้อมเป็นแกนหลัก ในการทำพิธี แต่ไม่ว่าอย่างก็ตามถึงแม้ในชุมชนเองต่างมีความหลากหลายทางเชื้อพันธุ์แต่ยังคงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมแรงร่วมใจกันไปทำไม่ว่าจะเป็นงานที่ต่างความเชื่อหรือต่างศาสนากันก็ตาม มีความรัก และห่วงหาพันที่ชุมชนของตัวเอง เป็นผลให้เกิดอาสาสมัครมากมายที่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความปลอดภัย เรื่องการพัฒนา หมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้เองจะเป็นส่วนส่งเสริมให้เป็นพลังขับเคลื่อนพัฒนาตนเองให้กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งได้

ทุนสถาบัน

กลุ่มหรือองค์กรในชุมชนดอยแม่สลองส่วนใหญ่เกิดมาจากการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่เองเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและ กันและรับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยกลุ่มที่มีความโดดเด่นมีอยู่ด้วยกันดังนี้

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณตำบลแม่สลองนอกทั้งหมด คอยประสานงานจากเบื้องบนและผู้ใหญ่บ้านกับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อที่จะสามารถช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง
2. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงแม่สลอง (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง) คอยช่วยเหลือสนับสนุน ชาวบ้านที่มีปัญหาในการทำเกษตร รวมถึงผู้อยากทดลองเปลี่ยนการปลูกอะไรใหม่ๆเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง โดยเจ้าหน้าที่ ช่วยให้การคำแนะนำและตรวจลงพื้นที่ไร่ของชาวบ้าน รวมถึงประสานงานกับโครงการหลวงในการส่งผลผลิตของชาวบ้านไปซึ่ง เป็นการช่วยเหลือเรื่องการตลาดและการประกันราคาผลผลิต
3. สหกรณ์การเกษตรแม่สลอง จัดตั้งขึ้นมาคอยให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านที่ทำเกษตรกรรมในเรื่องของทุนในการ ทำเกษตร โดยสามารถกู้ยืมได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเพราะมีทางกรมการเกษตรคอยให้ความช่วยเหลือเรื่องเงินทุนอยู่เพียงแค่นี้
4. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) เป็นกลุ่มที่ดูแลเรื่อง ความปลอดภัย ทำหน้าที่ช่วยเหลือพี่น้องประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ดอยแม่สลองรวมถึงนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา
5. กลุ่มพัฒนาดอยแม่สลองหรือกลุ่มปรับภูมิทัศน์ดอยแม่สลอง มีจุดมุ่งหมายที่อยากพัฒนาชุมชนและสร้างประโยชน์ ให้แก่ชุมชน ปัจจุบันเน้นในเรื่องของการปรับภูมิทัศน์ดอยแม่สลองให้ดูร่มรื่นซึ่งเป็นการสร้างจุดเด่นให้กับดอยแม่สลอง เพิ่ม ภาพลักษณ์ที่ดีและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว
6. กลุ่มคนรักแม่สลอง เกิดจากคนในชุมชนได้มีโอกาสไปทำงานต่างถิ่น เมื่อพอมีฐานะจึงรวมตัวกันคอยช่วยเหลือที่ น้องชาวดอยแม่สลอง ช่วยเหลือและคอยส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆเช่น ทุนการศึกษาของเด็กเล็กและเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุ

ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม

ทุนทางด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมในชุมชนมีหลากหลายเพราะทั้งขนาดของพื้นที่และความหลากหลายของเชื้อชาติที่ ประกอบไปด้วยถึง 7 ชนเผ่า นอกจากจะมีการทำการเกษตรที่แตกต่างกันคือ คนจีนยูนนานจะเน้นปลูกชาและคนอาข่าจะเน้น

ปลูกข้าว ข้าวโพด เป็นต้น นอกจากนั้นด้านของภูมิปัญญาการทำพวกหัตถกรรมชนเผ่าเช่น กระเป๋าใส่ของและการแต่งกายชุดประจำเผ่าของตัวเองจะแตกต่างกัน ซึ่งชนเผ่าที่มีความเป็นเอกลักษณ์และยังคงอยู่มากที่สุดจะเป็นชนเผ่าอาข่า โดยสามารถแบ่งประเพณีสำคัญออกเป็นดังนี้

1. เทศกาลไข่แดง เป็นการเฉลิมฉลองของชนเผ่าอาข่า โดยเป็นการเอาวัตถุดิบในหมู่บ้านตนเองมาทาสีเพื่อแจกจ่ายถือเป็นการฉลองกันในช่วงเทศกาลปีใหม่ จัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม

2. พิธีกรรมทำประตูหมู่บ้าน คือประเพณีในแบบดั้งเดิมคือทุกๆปีนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านจะช่วยเหลือกันในการบูรณะซ่อมแซม ถ้าหมู่บ้านใดเครื่องครัดคนตายเท่านั้นสามารถผ่านประตูนี้ได้จัดในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม

3. ประเพณีการไหว้บรรพบุรุษหรือไหว้ศาลเจ้า ชาวบ้านไปสร้างศาลไว้ในป่าเพื่อเป็นการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าป่าเจ้าเขาซึ่งตามศรัทธาคือการขอพรให้การเพาะปลูกทางด้านเกษตรกรรมเป็นไปด้วยดีโดยจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม

4. ประเพณีปลูกข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ปลูกข้าวใหม่จะจัดขึ้นในช่วงแรกของการเกษตรคือช่วงเดือนพฤษภาคม ข้าวที่ได้จะถือเป็นการปลูกใหม่และทำการเฉลิมฉลองกัน โดยผู้ที่ทำพิธีกรรมเป็นผู้นำทางศาสนา โดยจัดขึ้นในช่วงเดือนตุลาคม 5. ประเพณีไล่ชิงช้า การไล่ชิงช้าก็จะเป็นเครื่องเล่นของผู้หญิงในหมู่บ้าน โดยมีผู้ชายไปช่วยสร้างไล่ชิงช้าเตรียมไว้และฆ่าหมูไว้ก่อนถึงวันงาน โดยจัดขึ้นในช่วงเดือนสิงหาคม 6. ประเพณีปีใหม่มูลูกช้าง ปีใหม่มูลูกช้างหรือการตีลูกช้างเป็นประเพณีที่จัดขึ้นก่อนขึ้นปีใหม่เพื่อเป็นการบ่งบอกอายุของผู้ชายที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคม

นอกจากนี้ยังมีการจัดงานเทศกาลร่วมกันในช่วงปลายปีคืองานชิมชาซากระบานดอกไม้้งาม ซึ่งภายในงานเทศกาลนี้จะมีการรวมตัวของทุกชนเผ่า มีการแสดงชนเผ่า มีการขายผลิตภัณฑ์ของชนเผ่าไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ทางเกษตรอย่างพวกชา กาแฟ ผัก ผลไม้ต่างๆ ไวน์ทั้งปกติและไวน์องุ่นหรือหัตถกรรมชนเผ่าต่างๆ

ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนดอยแม่สลองตั้งอยู่บนภูเขาสูงประมาณ 1200 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่ราบโดยมีป่าไม้เป็นบริเวณกว้าง ซึ่งจะแบ่งออกเป็นป่าเขตชุมชนและป่าเขตสงวน อีกทั้งมีแหล่งน้ำทั้งแม่น้ำและลำห้วย โดยใช้ประโยชน์เพื่อมาอุปโภคบริโภคในครัวเรือนรวมถึงการทำเกษตรกรรม มีการใช้ระบบทรัพยากรน้ำที่เรียกว่าประปาภูเขา โดยแต่ละหมู่บ้านเองจะมีจุดที่ดึงน้ำจากแหล่งธรรมชาติไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่แหล่งน้ำใกล้หมู่บ้านเพื่อสะดวกในการใช้สอยพืชพันธุ์ผลไม้มากมายหลายชนิด เช่น ชา กาแฟ ลิ้นจี่ เชอร์รี่ สตรอเบอร์รี่ รวมถึงเบบี๋คอสเบบี๋ฮ่องเต้ ผักตระกูลสลัดที่เพิ่งเข้ามาใหม่โดยทดแทนการปลูกข้าวโพด ทำให้ชาวบ้านสามารถนำประโยชน์จากจุดนี้เพื่อใช้เองภายในครัวเรือนและหาเลี้ยงชีพได้ คนในพื้นที่ส่วนใหญ่นิยมปลูกชา กาแฟเพราะผลผลิตที่ออกมาจะดีกว่าปลูกที่อื่น และสามารถนำไปแข่งขันกับที่อื่นได้ นอกจากนั้นยังนำมาแปรรูปและประยุกต์ร่วมกับวัฒนธรรมอาหารให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เช่น ยาโบราณ หมูทอดโบราณ เป็นผลให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เข้ามาลองชิมและซื้อของกลับไปฝากที่บ้าน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ทุนทางสังคม																		รหัส	ความหมาย							
	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	C1	C2	C3	C4	C5			C6	D1	D2	D3	D4	D5	D6
นาย ก1	/	/		/		/	/	/		/				/	/		/	/		/	/		/	/	/	A1	ชุมชนมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะและนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
นาย ก2															/							/				A2	ผู้นำ แกนนำ หรือปราชญ์ชาวบ้าน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีจิตอาสา ให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน
นาง ก3	/					/	/	/							/		/	/				/				A3	ผู้นำ แกนนำ หรือปราชญ์ชาวบ้าน มีการพัฒนาให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ประสิทธิภาพ มั่นคง และยั่งยืน
นาย ข1				/					/	/		/				/						/	/		/	A4	ผู้นำ แกนนำ หรือปราชญ์ชาวบ้าน ได้รับความไว้วางใจและเป็นที่รักของคนในชุมชน
นาย ข2									/	/					/							/	/		/	A5	คนในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่ตั้งขึ้นภายในชุมชน
นาย ก4	/				/	/	/	/						/	/		/	/				/	/		/	A6	คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามัคคีและรักในบ้านเกิดของตนเอง
นาง ค2						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	A7	คนในชุมชนมีความไว้วางใจต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดการรักพวกพ้อง
นาย ค3						/	/	/							/							/	/		/	A8	ในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อตัดสินใจประเด็นหรือปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น
นาย ค4	/				/	/	/	/						/	/		/	/				/	/		/	B1	ภายในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรเพื่อจัดมุ่งหมายในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
นาง ค5						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	B2	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาทางด้านเทคนิคเฉพาะหรืออาชีพในการส่งเสริมรายได้
นางสาว ค6						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	B3	การรวมตัวของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีความมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง
นาย ค1						/	/	/							/							/	/		/	B4	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจุดประสงค์ทางด้านศาสนา วัฒนธรรม เพื่อเป็นแกนหลักและแนวทางในการใช้ชีวิต
นาย ค2						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	B5	กลุ่มหรือองค์กรในชุมชนมีการแบ่งส่วนการทำงานเพื่อความ เป็นระบบและการกระจายอย่างทั่วถึง
นาย ค3						/	/	/							/							/	/		/	C1	ภายในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ปัจจุบัน
นาย ค4						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	C2	คนในชุมชนมีการยึดถือปฏิบัติกฎระเบียบหรือจารีตประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด
นางสาว ค5						/	/	/							/							/	/		/	C3	คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจต่อความเป็นตัวของตัวเองในด้านของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
นาย ก5		/	/		/	/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	C4	มีภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ ที่ก่อให้เกิดเป็นจุดเด่นของชุมชน
นาย ข3						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	C5	ภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนหรือแสดงถึงทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีต ประเพณี ความเชื่อ
นาย ข4						/	/	/	/	/		/			/							/	/		/	C6	ช่วยกันรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมของตนเองให้สืบทอดกันไปจนถึงคนรุ่นหลัง
นาย ก6	/	/	/			/	/	/	/	/		/			/	/	/	/				/	/		/	D1	ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน
นางสาว ค6						/	/	/							/							/	/		/	D2	ชุมชนมีผลผลิตทางการเกษตรโดยการใช้น้ำทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดประโยชน์หรือสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
ผู้ให้สัมภาษณ์หมวด ก = ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน																									D3	มีจุดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถมาใช้เพื่อสร้างรายได้ในรูปแบบของการท่องเที่ยว	
ผู้ให้สัมภาษณ์หมวด ข = ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนขององค์กรภาครัฐ																									D4	ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อรวมแก้ไขปัญหาหรือจัดระบบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	
ผู้ให้สัมภาษณ์หมวด ค = ผู้ประกอบกิจการ																									D5	มีข้อห้ามหรือข้อบังคับในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่ส่วนรวม	
																									D6	มีการส่งเสริมเพื่ออนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน สืบต่อไปถึงคนรุ่นหลัง	

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ชุมชนดอยแม่สลองมีทุนทางสังคมที่สมบูรณ์และหลากหลาย จึงทำให้ สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ นอกจากเป็นการใช้ต้นทุนที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่า ยังเป็นวิธีที่ส่งเสริมประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆที่ไม่เหมือนใครแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ดอยแม่สลองนั้นจะมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ โดยนิยมเดินทางกันช่วงเทศกาลหรือวันหยุดยาวในช่วงปลายปี-ต้นปี โดยเหตุผลหลักที่นักท่องเที่ยวเลือกท่องเที่ยวเนื่องมาจากทั้งบรรยากาศที่ดีได้สัมผัสกับธรรมชาติผ่อนคลายจากการทำงานหรือความเครียดได้ อีกทั้งทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงเสน่ห์ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมทำในระหว่างท่องเที่ยวก็คือการถ่ายรูปชิมอาหารท้องถิ่นต่างๆ เดินตลาดนัดชมพวกเครื่องประดับจากเครื่องเงิน หรือการสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างการนอนโฮมสเตย์ของชาวบ้าน ได้ร่วมทานอาหารที่ได้มาจากวัตถุดิบของไร่แบบสดใหม่เพื่อให้ได้มาความเต็มอิ่มในการสัมผัสกับบรรยากาศแบบท้องถิ่นแท้ๆซึ่งจุดเด่นของดอยแม่สลองนั้นจะเน้นไปในเรื่องสภาพอากาศที่ไม่ร้อนจัด ความสงบของพื้นที่ และพื้นที่การปลูกไร่ชาที่ทำให้มีกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการดูพวกไร่ชา ชงชา ชิมชา การเก็บชาจากคนท้องถิ่นหรือการเก็บเกี่ยวความรู้ที่ได้จากชาซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวก็มักจะซื้อชาเป็นของฝากกลับเพราะเป็นของขึ้นชื่อของดอยแม่สลอง ชาจึงมักเป็นตัวเลือกแรกๆในการซื้อกลับไป นอกจากนี้ก็จะมีขนมหรือหัตถกรรมท้องถิ่นอย่างกระเป๋ า ถุงผ้าที่ทำจากชาวบ้าน

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนดอยแม่สลองมีความชื่นชอบในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบดั้งเดิมมากกว่าเกษตรแบบใหม่ เนื่องด้วยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบดั้งเดิมสามารถที่จะเข้าถึงตัวเกษตรกรได้มากกว่า ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังมีความคาดหวังในเรื่องของกิจกรรมโดยต้องการที่จะลงพื้นที่จริง ทำเอง ปลูกเองและนำมาประกอบอาหารเอง ชมการสาธิตการเก็บเกี่ยวแบบฉบับวิถีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และการชงชา รวมถึงการเรียนรู้การทำเกษตรกรรมเพราะทำให้ตัวเขารู้สึกว่าเขาได้เข้าถึงพื้นที่และได้ลองใช้ชีวิตตามแบบฉบับที่เหมือนชุมชนนี้จริง และมีความเห็นว่าหากมีการมีคนนำเที่ยวหรือมีไกด์คอยบอกทางให้ความรู้ก็ถือว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถได้รับความรู้ได้ครบวงจร แต่ข้อเสียก็คือเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าและไม่อิสระ นอกจากนั้นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการให้ชุมชนพัฒนาคือ อยากให้มีคนมาดูแลจัดการให้ชุมชนยังมีวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมคงเดิม และในสิ่งเรื่องวัฒนธรรมอาหารออกมาและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรับประทานได้ และการประชาสัมพันธ์มากขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่าทุนทางสังคมคือ สิ่งดีๆที่มีอยู่ในชุมชนประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล หรือ ประชาชนชาวบ้าน เครือข่ายของการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ ซึ่งส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วมสามารถกระทำการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน สถาบันพระปกเกล้า (2554: 7) ซึ่งชุมชนดอยแม่สลองนั้น มีทุนทางสังคมในชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคล มีผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับความเชื่อใจของชาวบ้านในการทำงานพัฒนาหมู่บ้านหรือคอยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและผู้นำทางศาสนาที่คอยให้ความรู้ในเรื่องการประกอบพิธีกรรม รวมถึงคนในชุมชนเองมีความสัมพันธ์อันดี สามัคคีกัน

จากผลการวิจัยพบว่าทุนทางสังคมของดอยแม่สลองนั้นประกอบไปด้วย 4 ตัวคือ ทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม และทุนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันและเป็นตัวช่วยพัฒนาชุมชนดอยแม่สลองให้ก้าวต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ชลดา บุญอยู่ (2556) ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่าชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ เป็นชุมชนที่มีทุนทาง

สังคมที่หลากหลาย ได้แก่ มีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ มีกลุ่มองค์กรต่างๆที่คอยช่วยเหลือกันในชุมชนมีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นเป็นเวลานานและมีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์สามารถนำเอาทุนทางสังคมนั้นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นไปโดยที่สมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดอยแม่สลองมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลายประเภทกระจายทั่วทั้งชุมชน ซึ่งสอดคล้องตาม สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีรูปแบบการทำนา เกษตรผสมผสาน สวนผลไม้ เกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมผสานกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา การศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยงานราชการต่างๆ โครงการหลวงและโครงการตามพระราชดำริ ชุมชนเกษตรกร สวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน ตลาดการเกษตร โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเรียนรู้วิถีการเกษตร วิธีการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นอีกทั้งยังสามารถเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆทั้งในเชิงของทักษะทางด้านการเกษตร วิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรอื่นๆที่เชื่อว่าพร้อมเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นตัวชุมชน ทรัพยากรมนุษย์ วิถีชีวิตประเพณีและลักษณะของกิจกรรมที่หลากหลายจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิรันธัชชิต โสคติ และ ชีระวัฒน์ จันทิก (2559) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง พบว่ามีองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง 5 องค์ประกอบคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Destination) ผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ (Creative Entrepreneur) ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Creative Locals) กิจกรรม หรือสินค้าเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activities & Products) และการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (Creative Communication) ทำให้ดอยแม่สลองมีคุณสมบัติพร้อมเปิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์หมายถึง การท่องเที่ยวเน้นการปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นในการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี เพื่อเป็นการเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆควบคู่ไปกับการทำประโยชน์ในการสร้างรายได้แก่ชุมชน และสามารถพัฒนากิจกรรมออกมาเป็นรูปแบบดังนี้

1. การเข้าชมไร่ชาและเก็บยอดใบชาตามวิถีเกษตร เรียนรู้การชงชาและชิมชาวิธีที่ถูกต้อง โดยมีบุคลากรจากคนในพื้นที่คอยให้คำแนะนำตั้งแต่ประเภทของชา การชงชาแบบจีน การต้มกลั่นชา และการชิมชา
2. การผลิตชา เริ่มตั้งแต่นักท่องเที่ยวจะเป็นผู้เก็บใบชาเอง นำไปเข้าโรงงานตามกระบวนการคือการผึ่งแดด เข้าห้องหมักชา เขย่ากลั่น คั่วใบชา นวดใบชา การอัดเม็ด อบแห้ง เข้าตู้อบและบรรจุเข้าห่อ พร้อมติดเป็นชื่อแบรนด์ของตนเองได้
3. การผลิตชาสูตรโบราณให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปร่วมกิจกรรมแบบระยะสั้น โดยใช้เวลาเพียง 12 ชม. และเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการทำชาดั้งเดิม สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วม
4. ทำหัตถกรรมจากใบชา โดยนำใบชานามาทำเป็นบุหร่งทำไปมีประโยชน์คือจะช่วยให้การดูดกลิ่นไม่พึงประสงค์
5. การเก็บผลผลิตนำมาแปรรูป แบบวิธีพื้นบ้านเช่น การนำข้าวหรือเซอร์รี่มาทำการแช่ห่อ ดองหรืออบแห้ง หรือจะเป็นการเก็บองุ่นที่ไม่สวยงามมาทำการหมักให้กลายเป็นไวน์

6. ลงมือปลูกจริงกินเอง ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติปลูกจริงพร้อมกับเกษตรกรและทำการตัดป้ายชื่อแปลงไว้ โดยค่าใช้จ่ายบางส่วนนักท่องเที่ยวเป็นคนลงทุนเองและเกษตรกรเป็นผู้ดูแล ผลผลิตที่ได้ส่วนหนึ่งเกษตรกรจะนำไปสร้างรายได้ อีกส่วนจะส่งกลับไปให้นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงผลผลิตของตนเองที่ลงมือปลูกและได้รับประทานจริง

7. ทำอาหารท้องถิ่นจากวัตถุดิบภายในไร่ เป็นการทำอาหารโดยนำผลผลิตจากในไร่หรือจากสวนของชาวบ้านบนดอยแม่สลอง และนำมาประกอบอาหารท้องถิ่นโดยมีเกษตรกรที่เป็นชาวบ้านเองเป็นผู้สอน เช่น เก็บใบขานำมาทำยาใบชาสด

8. ทัศนกรรมจากภูเขาคา โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปในป่าพร้อมกับชาวบ้านเพื่อเก็บต้นหญ้าคาการทำทัศนกรรมเป็นส่วนที่บ้านอาฮาหรือไม้กวาดหญ้าคาที่ใช้ได้จริง รวมถึงเป็นการเข้าไปเที่ยวในตัวหมู่บ้านพร้อมสัมผัสการใช้ชีวิตหรือวิธีการแต่งกายแบบชาวอาฮา ที่สำคัญการทำทัศนกรรมแบบนี้ไม่สามารถหาที่อื่นได้นอกจากหมู่บ้านที่มีชนเผ่าอาฮา

9. ประเพณีกินข้าวใหม่เป็นพิธีกรรมทางการเกษตรโดยข้าวที่ได้มาจากไร่ในการเก็บรอบแรกของปีจะมีการนำมารวมกันหุงกินกันทั้งหมู่บ้านโดยมีผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ทำพิธีกรรม ผู้เข้าร่วมจะต้องนั่งเรียงกันและให้ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ป้อน โดยเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง

โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมในเชิงเกษตรที่ควบคู่ไปกับการนำเสนอประสบการณ์หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส โดยเป็นการผลักดันให้ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Richards (2010) ว่า คุณลักษณะเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งการพัฒนาทักษะของนักท่องเที่ยว จากการที่เข้าร่วมมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยมีสินค้าหลักคือ ทักษะและประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม และเปลี่ยนจากการขายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องได้ที่จับต้องไม่ได้แต่คงไว้ซึ่งประสบการณ์และทักษะ อีกทั้งยังเปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่วัฒนธรรมประจำวัน โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย เกิดโอกาสมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่นที่โดดเด่นแตกต่างกันแต่ละชุมชน มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สามารถดึงมาเป็นเอกลักษณ์และพัฒนาเป็นสินค้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐควรเร่งรัดเข้ามาจัดการเส้นทางคมนาคมบางพื้นที่ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพโดยรวมของพื้นที่ดอยแม่สลองนั้นเป็นพื้นที่ภูเขาสูง จึงเป็นผลให้บางเส้นทางหลักที่เข้าหมู่บ้านบางหมู่บ้านไม่สะดวกในการเข้าถึง
2. ตัวแทนของทุกหมู่บ้านควรมีการจัดการประชุมกันในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนพยายามรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมภายในพื้นที่ของตน เพราะเป็นส่วนช่วยให้ทุนทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมของดอยแม่สลองยังคงสืบต่อไปและกลายเป็นจุดเด่นที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้
3. ในแหล่งท่องเที่ยวของดอยแม่สลองเองบางพื้นที่ต้องมีการพัฒนาในเรื่องของความปลอดภัยในการทำกิจกรรมความสะอาดเรียบร้อยของพื้นที่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อนักท่องเที่ยว รวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
4. หมู่บ้านในชุมชนดอยแม่สลองทุกหมู่บ้านควรมีกิจกรรมแม่บ้านเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับคนในหมู่บ้านนอกจากการเกษตรอย่างการรวมกลุ่มในเชิงเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะหัตถกรรมชนเผ่ายังคงขาดแคลน ทำให้ศิลปะเหล่านี้มีโอกาสเลือนหายไป
5. หน่วยงานภาครัฐหรืออบต. ควรสนับสนุนเรื่องพืชที่มีชื่อเสียงของดอยแม่สลองอย่างชาหรือกาแฟ โดยการส่งเสริมสร้างแบรนด์ให้กับผลิตภัณฑ์เป็นชื่อของดอยแม่สลอง เพื่อเป็นการตลาดให้ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น
6. แหล่งท่องเที่ยวควรมีการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการใน

แหล่งท่องเที่ยวประเภทไร้ชาที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ อาจให้คนท้องถิ่นที่เป็นชนเผ่าเข้ามาสร้างที่พักอาศัยตามแบบฉบับวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังสามารถทำการเกษตรกรรมเล็กๆในส่วนของตนเองได้ กรณีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนพื้นที่จะได้เที่ยวทั้งไร้ชาที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของชนเผ่า ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจได้เรียนรู้ขั้นตอนการเก็บชา หรือการนำทางในการท่องเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติได้จากคนท้องถิ่น โดยเป็นการสร้างประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือนักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตแบบท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นเช่นเดียวกัน

7. องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิต 7 ชนเผ่า อย่างการจัดพื้นที่เพื่อให้ชนเผ่าทั้ง 7 ชนเผ่ามารวมตัวขายผลิตภัณฑ์หรือพืชผลทางเกษตรของตนเอง แสวงศิลปวัฒนธรรมของตนเองผสมผสานไปกับการแต่งกายในแบบฉบับชนเผ่าในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมภายในพื้นที่ของตนเพิ่มมากขึ้น ทดแทนกับงานประจำปีที่มีเพียงแค่นึงครั้ง ถือเป็น การดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้รู้ว่าดอยแม่สลองมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นและสามารถมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตเหล่านี้ได้ในช่วงสุดสัปดาห์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ควรมีการศึกษาทุนทางสังคมกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่อื่นเพื่อที่จะได้นำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์
- 2.ควรมีการศึกษาทุนทางสังคมกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยังไม่ถูกพัฒนาอย่างเต็มตัว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานวิจัยและเป็นการลดขนาดของกลุ่มเป้าหมาย
- 3.ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนในเรื่องของทุนทางสังคม ในจำนวนที่มากกว่านี้ เพื่อเป็นการเจาะลึกถึงทุนทางสังคมของชุมชนดอยแม่สลอง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการท่องเที่ยว.(2558). *คู่มือการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *ท่องเที่ยวเชิงเกษตร : การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เสริมสร้างความ มั่งคั่งให้แก่เกษตรกร*. กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. สำนักพัฒนาเกษตรกร.กรุงเทพฯ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560* (Online). <http://www.mots.go.th/>, 27 มกราคม 2560.
- ชลดา บุญอยู่. (2556). *ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลงสวน จังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2543). *การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- ณัฐชา ผิวเงิน. (2554). *“บทบาททุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านปลาค้าวตำบลปลาค้าวอำเภอเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ”*.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ทินกฤต นุตวงษ์. (2554). *มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดย ชุมชน*:

- กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งยาวกับชุมชนบ้านหนองไซ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2559). *สศก.ประเมินท่องเที่ยวเชิงเกษตรโต 8-9% เม็ดเงินกว่า 1.38 หมื่นล้าน* เผย *สวนผลไม้ไทยสุดฮอต*. (Online). http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1468322597.27 มกราคม 2560.
- ปรีดิ์ ชิมโชติ และธีระศักดิ์ จันทร์ทิ. (2559). *รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง : ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร . 9 (1) :250-268
- พิฑูรย์ ทองนิม. (2558). *การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตาจังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ภัณณิ แก้วสง่า และนิศาชล จันทศิริ. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย*. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี. 6 (1) : 91-100
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). *การท่องเที่ยวเชิงเกษตรAgro-tourism* (Online). <http://www.trekkingthai.com/>, 8 กุมภาพันธ์ 2560
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์ . (2548). *ทุนทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). *การศึกษาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ส เจริญ การพิมพ์.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2543). *การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *ทุนทางสังคมฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564*. (Online). http://www.mots.go.th/ewtadmin/ewt/mots_web57/download/article/article_20170320150102, 27 มกราคม 2560.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุวรรณีย์ คำมั่นและคณะ. (2551). *สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน*. การสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 จัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและ มูลนิธิสถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซีตี้จอยเมเทียน ชลบุรี, 29-30 พฤศจิกายน.
- อาทิตย์บุตดาตวง. (2554). *ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนทีจังหวัดสมุทรสงคราม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาษาต่างประเทศ

Binkhorst, E. (2006). *The Co-Creation Tourism Experience* (On-line). Available: http://www.esade.edu/cedit2006/pdfs2006/papers/esther_binkhorst_paper_esade_may_06.pdf

Richards, G. (2010). *Creative Tourism and Local Development*. In Wurzburger, R. (Ed.). *Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe*. (pp. 78–90). New Mexico. USA.